

ŠV. TOMAS AKVINIETIS
St. Thomas Aquinas

*TEOLOGIJOS SUMA. I D.
TRAKTATAS APIE VIENĄ DIEVĄ
18 KLAUSIMAS: APIE DIEVO GYVYBĘ.
1–4 ARTIKULAI*

*Summa Theologica. Pt. I. Treatise On the One God
Question 18: The Life of God. Articles 1–4*

18 KLAUSIMAS

APIE DIEVO GYVYBĘ SUSKIRSTYTAS Į KETURIS ARTIKULUS

ĮVADAS

Kadangi mąstyti priklauso gyviesiems, tai, apsvarsčius Dievo mokslą bei protą, reikia apsvarstyti Jo gyvybę. Teiraujamesi keturių dalykų:

Pirma: kas yra gyva?

Antra: kas yra gyvybė?

Trečia: ar gyvybė tinka Dievui?

Ketvirta: ar visi Dievui priklausantys daiktai yra gyvi?

PIRMASIS ARTIKULAS

AR VISI GAMTOS DAIKTAI YRA GYVI?

Į PIRMAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad visi gamtos daiktai yra gyvi.

1. Juk Filosofas *Fizikos* traktato aštuntojoje knygoje (Aristotle 1941a: 354 [250b14]) teigia, kad judėjimas yra tarsi tam tikra visų gamtoje esančių daiktų gyvybė. O

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, Dievas, tiesa, melas, protas, daiktas, jutimai, suvokimas.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, God, truth, falsity, intellect, thing, senses, apprehension.

visi gamtos daiktai judėjime dalyvauja. Vadinasi, visi gamtos daiktai gyvybėje dalyvauja.

2. Be to, sakoma, kad augalai yra gyvi, nes savyje turi augimo ir nykimo pradą. Tačiau judėjimas vietos požiūriu (*motus localis*) savo prigimtimi yra tobulesnis ir pirmesnis už augimo ir nykimo judėjimą, kaip tai įrodyta *Fizikos* aštuntojoje knygoje (ten pat, p. 377 [260a28]). Visi gamtai priklausantys daiktai turi kokį nors judėjimo vietos požiūriu pradą, todėl atrodo, kad visi gamtos daiktai yra gyvi.
3. Be to, gamtos kūnuose esantys elementai yra mažiau tobuli. Tačiau gyvybė jiems priskiriama: juk sakoma, kad vanduo yra gyvas. Todėl kiti gamtos kūnai yra dar labiau gyvi.

BET PRIEŠINGAI sako Dionysijas traktato *Apie Dievo vardus* šeštojoje knygoje (Dionysius 1897: Caput VI, Section I). Jis teigia, kad *augaluose girdimas silpniausias gyvybės atgarsis*. Todėl galima daryti išvadą, kad augalai priklauso žemiausiam gyvybės lygmeniui. O besieliai kūnai yra žemiau už augalus. Vadinasi, jie nėra gyvi.

ATSAKAU, kad, remdamiesi tais esiniais, kurie akivaizdžiai yra gyvi, galime atskirti gyvus nuo negyvų. Akivaizdu, kad gyvūnai yra gyvi, nes knygoje *Apie augalus* (Aristotle 1913) rašoma, kad *gyvybė gyvūnuose yra akivaizdi*. Todėl gyvus nuo negyvų reikia atskirti, vadovaujantis tuo, dėl ko sakoma, kad gyvūnai yra gyvi. O tai yra tai, kuo gyvybė pasireiškia pirmiausia ir kuo ji pasibaigia. Sakome, kad gyvūnas pradėjo gyventi tada, kai pats iš savęs pradėjo judėti, ir jį vadiname gyvu tol, kol matome, kad jis tokį judėjimą tęsia, o kai jis liaujasi taip judėjęs, bet yra tik ko nors kito judinamas, tada sakoma, kad gyvūnas jau yra nebegyvas, nes jame nebėra gyvybės. Dėl to akivaizdu, kad tie kūnai yra gyvi, kurie tam tikros rūšies judėjimu patys save judina, nesvarbu, ar judėjimas suprantamas siaurąja prasme, kaip vadinamas netobulo, t. y. galimybėje esančio kūno veiksmas, ar plačiąja prasme, kaip tobulo kūno veiksmas – mąstymas ir jutimas – vadinamas judėjimu, kaip apie tai rašoma traktato *Apie sielą* trečiojoje knygoje (Aristotelis 1990 b: 390 [429b22]). Taigi gyvais vadinami visi tie, kurie vienaip ar kitaip patys save judina, o tų, kuriems jų prigimtis to daryti neleidžia, vadinti gyvais negalima, nebent tik dėl kurio nors panašumo.

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, jog tą Filosofo pasakymą galima suprasti arba kaip siejamą su pirmuoju judintoju, būtent kaip dangaus kūnų judėjimą, arba kaip judėjimą apskritai. Abiem atvejais apie judėjimą kalbama kaip apie gamtos kūnų gyvenimą perkeltine, o ne tiesiogine prasme. Juk dangaus judėjimas priklauso gamtos kūnų visatai taip, kaip širdies judėjimas, kuriuo išsaugoma gyvybė, priklauso gyvūnui. Panašiai kiekvienas gamtinis judėjimas susijęs su gamtos kūnais kaip panašumas į gyvybinę veiklą. Jeigu visa kūniškoji visata būtų vienas iš vidaus judinamas gyvūnas, kaip kai kurie teigia, tai reikėtų daryti išvadą, kad judėjimas yra visų gamtos kūnų gyvybė.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad sunkūs ir lengvi kūnai nejuda, nebent jie būtų jų prigimtį neatitinkančiose padėtyse, t. y. ne savo vietose, tačiau būdami jų prigimtį

atitinkančiose vietose jie esti ramybės būsenos. Bet augalus ir kitus gyvus kūnus prigimtinėje padėtyje judina gyvybinės jėgos, tačiau ne taip, kad jie prie to judėjimo artėja arba nuo jo tolsta, priešingai: kiek jie nuo to judėjimo tolsta, tiek nuo prigimtinės padėties tolsta. Be to, sunkius ir lengvus kūnus judina išorinis judintojas, arba gaminantis, t. y. suteikiantis pavidalą, arba šalinantis kliūtis, kaip apie tai rašoma *Fizikos* aštuntojoje knygoje (Aristotle 1941 a: 366 [255b35]). Vadinasi, jie patys savęs nejudina taip, kaip tai daro gyvi kūnai.

Į TREČIAJĮ atsakytina, kad gyvais vadinami nuolatos tekantys vandenys, o stovintis vanduo, kuris nėra nuolatos tekančio šaltinio tęsinys, pavyzdžiui, cisternos arba kūdros vanduo, vadinamas negyvu. Taip kalbama, remiantis panašumu, nes atrodo, kad judantys vandenys patys juda, todėl yra panašūs į gyvus kūnus. Tačiau gyvybės tikraja šio žodžio prasme jie neturi, nes juda ne patys iš savęs, o dėl judėjimą jiems teikiančios priežasties, kaip juda ir kiti sunkūs bei lengvi kūnai.

ANTRASIS ARTIKULAS

AR GYVYBĖ YRA TAM TIKRA VEIKLA?

Į ANTRAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad gyvybė yra tam tikra veikla.

1. Mat visuma į dalis skirstoma tik pagal jai pačiai būdingus požymius. Bet gyvybė skirstoma pagal tam tikras veiklas, kaip tai akivaizdu iš Filosofo traktato *Apie sielą* antrosios knygos, kurioje autorius gyvybę suskirsto pagal keturias veiklas, būtent: maitinimąsi, jutimą, vietos keitimą ir mąstymą (Aristotelis 1990 b: 349 [413a22]). Vadinasi, gyvybė yra tam tikra veikla.
2. Be to, sakoma, kad aktyvusis gyvenimas skiriasi nuo kontempliatyviojo. Tačiau kontempliatyvusis nuo aktyviojo skiriasi tik veiklos rūšimi. Todėl gyvybė yra veikla.
3. Be to, Dievo pažinimas yra tam tikra veikla. Bet Dievo pažinimas yra gyvenimas, nes Evangelijoje pagal Joną rašoma: „O amžinasis gyvenimas – tai pažinti tave, vienintelį tikrąjį Dievą“ (Jn 17, 3). Vadinasi, gyvybė yra veikla.

BET PRIEŠINGAI teigia Filosofas traktato *Apie sielą* antrojoje knygoje, kad *gyvybė yra gyvių buvimo būdas* (ten pat, p. 354 [415b13]).

ATSAKAU, kad iš to, kas jau pasakyta *Teologijos sumos* pirmosios dalies septynioliktojo klausimo trečiajame artikule, akivaizdu, kad mūsų protas daikto esmę kaip savo tiesioginį objektą pažįsta per jutimą, kurio tiesioginiai objektai yra išoriniai atsitiktiniai požymiai. Tad per išorinius daikto požymius mes patenkame į daikto esmės pažinimą. Ir kadangi ką nors pavadiname taip, kaip jį pažįstame, kaip aišku iš to, kas jau pasakyta *Teologijos sumos* pirmosios dalies tryliktojo klausimo pirmajame artikule, daiktų esmės neretai įvardijamos jų išorinių ypatybių vardais. Štai kodėl tada, kai iš pat pradžių esmės įvardijamos tiesiogiai, jų vardai tiksliai išreiškia daiktų esmes, o tada, kai esmės įvardijamos daiktų ypatybių vardais, tie vardai esmes išreiškia nepakankamai tiksliai. Pavyzdžiui, akivaizdu, kad vardas „kūnas“ skirtas žymėti toms esmėms, kurioms būdingi trys matmenys, bet kartais

šiuo vardu „kūnas“ žymimi trys matmenys, dėl kurių kūnas priskiriamas kiekybės rūšiai. Tą patį reikia pasakyti ir apie gyvybę, nes gyvybės vardas paimamas iš daiktui akivaizdžiai būdingos ypatybės, būtent, iš savaiminio judėjimo. Tačiau gyvybės vardu žymimas ne pats savaiminis judėjimas, o esmė, kuriai skirta savo pačios prigimtimi save judinti arba kuriuo nors būdu veikti. Todėl „gyventi“ reiškia ne ką nors kita, kaip būti tokios prigimties, o „gyvybė“ reiškia tą patį, bet atsietai, panašiai kaip vardas „bėgimas“ atsietai reiškia patį „bėgti“. Todėl „gyvas“ yra ne atsitiktinis, o esminis predikatas. Tačiau kartais „gyvas“ ne visai teisingai vartojamas gyvybės veiklai (iš kurios jis paimtas) išreikšti. Taip Filosofas traktato *Nikomacho etika* devintojoje knygoje rašo, kad *gyvenimas iš esmės yra juslių veikla arba mąstymas* (Aristotelis 1990 a: 246 [1170a18]).

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad Filosofas žodį „gyventi“ čia supranta kaip gyvybinę veiklą. Arba geriau būtų sakyti, kad jutimas, mąstymas ir panašūs į juos dalykai kartais traktuojami kaip veikla, o kartais – kaip pati šitaip veikiančiojo būtis. Mat traktato *Nikomacho etika* devintojoje knygoje Aristotelis rašo, kad „būti – tai justis arba mąstyti“ (ten pat, p. 246 [1170a33]), kitaip tariant, gyventi – tai turėti prigimtį, gebančią justis arba mąstyti. Filosofas gyvybę suskirsto į keturias minėtas veiklas, nes šiame žemesniajame pasaulyje yra keturios gyvų būtybių rūšys. Pirmų prigimtis yra tokia, kad jos geba tik imti maistą ir dėl to augti bei daugintis. Antri, tokie kaip kriauklės ir kiti nejudrūs gyvūnai, dar geba justis. Treti, tobuli gyvūnai, pavyzdžiui, keturkojai, paukščiai ir pan., be to, turi papildomą gebėjimą judėti iš vienos vietos į kitą. Ketvirtai, tokie kaip žmonės, turi dar aukštesnę gebėjimą mąstyti.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad gyvybei priskiriama ta veikla, kurios pradai yra veikiančiojo viduje, kurių skatinamas veikėjas pats tokią veiklą atlieka. Tačiau tarp žmonių pasitaiko ne tik prigimtiniai veikimo pradai, bet ir tai, kas juos papildo, pavyzdžiui, įpročiai, kurie, tarsi antroji prigimtis, skatina žmones užsiimti tam tikros rūšies veikla, ir toji veikla jiems tampa maloni. Todėl žmogui maloni veikla, į kurią jis yra linkęs, kuria užsiima ir kuriai skiria visą savo gyvenimą, perkeltine prasme vadinama jo gyvenimu, dėl to sakoma, kad vienas gyvena palaidą, o kitas – dorą gyvenimą. Taip kontempliatyvusis gyvenimas atskiriamas nuo aktyviojo. Šitaip sakoma, kad Dievo pažinimas yra amžinasis gyvenimas.

Todėl atsakymas Į TREČIAJĮ argumentą yra akivaizdus.

TREČIASIS ARTIKULAS

AR GYVYBĖ TINKA DIEVUI?

Į TREČIAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad Dievui gyvybė netinka.

1. Juk, kaip jau minėta, sakoma, ką nors gyvą esant dėl to, kad jis pats save judina. Bet Dievui netinka būti judinamam. Todėl netinka ir gyvam būti.

2. Be to, kiekvienas gyvas privalo turėti tam tikrą gyvybės pradą, todėl traktato *Apie sielą* antroje knygoje teigiama, kad „siela yra gyvo kūno priežastis bei pradas“ (Aristotelis 1990 b: 354 [415b10]). Tačiau Dievas neturi jokio prado. Vadinasi, jam netinka gyvam būti.
3. Be to, gyvybės pradus mus supančiuose gyvuose daiktuose yra maitinančioji siela, kuri būdinga tik kūniškiems daiktams. Todėl nekūniškiems daiktams netinka būti gyviems.

BET PRIEŠINGAI giedama Psalmėje: „Mano kūnas ir širdis gieda iš džiaugsmo gyvajam Dievui“ (Ps 84, 3).

ATSAKAU, kad reikia sakyti, jog gyvybė tinkamiausiai Dieve yra. Norint tai aiškiai suprasti, reikia atkreipti dėmesį į tai, jog kas nors vadinamas gyvu dėl to, kad veikia pats iš savęs, o ne kieno nors kito judinamas. Ir kuo tobuliau kam nors tokia savaiminė veikla tinka, tuo tobuliau jame yra gyvybė. Tačiau judinančiųjų ir judinamųjų yra trys lygmenys. Mat pirmiausia tikslas judina veikiantįjį, o pirminis veikiantysis yra tas, kuris savo pavidalu veikia, ir kartais jis veikia, naudodamasis koku nors įrankiu, kuris veikia ne savo pavidalo galia, o galia pirminio veikiančiojo ir tik atlieka veiksmą. Todėl yra tie, kurie patys save judina ne jiems iš prigimties priklausančio pavidalo arba tikslo požiūriu, o tik judesio atlikimo požiūriu, bet pavidalas, kuriuo veikia, ir tikslas, dėl kurio veikia, jiems iš prigimties skiriamas. Tokie yra augalai. Prigimties jiems suteiktu pavidalu jie save augimu ir nykimu judina.

O kai kurie kiti aukštesnio lygmens esiniai save judina ne tik judesio atlikimo požiūriu, bet ir pavidalo, kuris yra jų pačių įgyjamas judėjimo pradus, atžvilgiu. Tokie yra gyvūnai, kurių judėjimo pradus yra jiems ne iš prigimties duotas, o per jusles priimtas pavidalas. Tad kuo tobulesnes jusles jie turi, tuo tobuliau save judina. Mat turintys tik lytėjimo juslę save judina tik išsiplėtimu ir susitraukimu, pavyzdžiui, austrė, nedaug pranokdami augalo judėjimą. O turintys tobulas jusles pažįsta ne vien tai, kas artima bei liečiama, bet ir tai, kas tolimesnė, ir ilgiau savo judėjimą tęsia. Tačiau pavidalą kaip judėjimo pradą per jusles priimančios gyvūnai savo veiklos, arba judėjimo, tikslą ne patys sau nustato, o gauna iš gamtos, kurios raginimu (*instinctu*) per juslėmis suvokiamą pavidalą skatinami veikti.

Aukštesniame lygmenyje už pastaruosius yra tie gyvūnai, kurie patys save judina ne tik pavidalo, bet ir tikslo, kurį patys sau nustato, požiūriu. O tai jie gali padaryti tik protu ir mąstymu, pažįstančiu tikslo bei priemonių santykį ir tikslui priemonės pritaikančiu. Protingų gyvūnų gyvenimo būdas yra tobulesnis todėl, kad jie tobuliau patys save judina. Ir to tobulumo ženklas yra tas, kad atskirame žmoguje mąstymo galia judina juslines galias, o juslinės galios savo įsakymais judina organus, kurie atlieka judėjimą. Todėl ir menuose matome, kad laivo panaudojimo, arba laivybos, t. y. laivo valdymo menas nurodinėja menui, kuris laivui suteikia pavidalą, o šis, savo ruožtu, nurodinėja menui, kuris atlieka tik medžiagos laivui statyti atranką.

Ir nors mūsų protas kai kuriuos veiklos objektus, pasirenka pats, tačiau kai kurie yra gamtos duoti, kaip yra pirmieji pradai, dėl kurių jis negali abejoti, ir galuti-

nis tikslas, kurio negali nenorėti. Tad, nors link vienu patį juda, kai kurie kiti jį patį judina. Todėl tas, kurio prigimtis yra pats jo mąstymas, ir tai, ką jis turi, nėra kito jam skirta, turi aukščiausiojo lygmens gyvybę. Kaip tik toks yra Dievas. Todėl Dieve gyvybė yra labiausiai. Todėl Filosofas *Metafizikos* dvyliktojoje knygoje, parodęs, kad Dievas yra mąstymas, daro išvadą, kad jis turi pačią tobuliausią ir amžiną gyvybę, nes jo mąstymas yra pats tobuliausias ir nuolatos veikiantis (Aristotle 1941 b: 880 [1072b27]).

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad *Metafizikos* devintojoje knygoje (ten pat, p. 830 [1050a22]) teigiama, jog veiksmas būna dvejopas: vienoks, pereinantis į išorinę medžiagą, pavyzdžiui, šildyti ir pjauti; kitoks, pasiliekančias veikiančiame, pavyzdžiui, mąstyti, justti ir norėti. Šie veiksmi skiriasi tuo, kad [pirmosios rūšies] veiksmi yra ne judinančio veikėjo, o judinamojo tobulumas, o [antrosios rūšies] veiksmas yra veikiančiojo tobulumas. Kadangi judėjimas yra judinamojo veiksmas, tai antrosios rūšies veiksmas tiek, kiek jis yra veikiančiojo veiksmas, vadinamas jo judėjimu. Dėl šio panašumo, kaip judėjimas [pirmuoju atveju] yra judinamojo veiksmas, taip [antruoju atveju] veiksmas yra veikiančiojo judėjimas. Nors judėjimas apskritai yra netobulo, t. y. galimybėje esančio, veiksmas, tačiau [antrojo atvejo] veiksmas yra to, kas tobula, t. y. aktualiai egzistuojančio, veiksmas, kaip apie tai rašoma traktato *Apie sielą* trečiojoje knygoje (Aristotelis 1990 b: 393 [431ab]). Todėl ta prasme, kuria mąstymas yra judėjimas, tas, kuris pats save mąsto, vadinamas patį save judinančiu. Ir šia prasme net Platonas teigia, kad Dievas save patį judina, bet ne ta prasme, kuria judėjimas yra netobulo veiksmas.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad kaip Dievas yra jo paties esatis ir jo paties mąstymas, taip ir gyvybė yra jis pats. Todėl jis yra gyvas taip, kad neturi gyvybės prado.

Į TREČIAJĮ atsakytina, kad žemutinio pasaulio esinijoje gyvybė duota irioms prigimtims, kurioms būtina daugintis, kad išsaugotų rūšį, ir maitintis, kad išsaugotų atskirą individą. Todėl šiuose žemutinio pasaulio esiniuose gyvybės be maitinančiosios sielos nėra. Bet neiems daiktams tai negalioja.

KETVIRTASIS ARTIKULAS

AR VISKAS DIEVE YRA GYVYBĖ?

Į KETVIRTIAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad ne viskas Dieve yra gyvybė.

1. Juk *Apaštalu darbuose* teigiama: „Jame gyvename, judame ir esame“ (Apd 17, 28). Tačiau ne viskas Dieve yra judėjimas. Vadinasi, ne viskas Jame yra gyvybė.
2. Be to, viskas Dieve yra kaip pirmajame pavyzdyje. Tačiau atvaizdas privalo atitikti pavyzdį. O kadangi ne visi daiktai savyje turi gyvybę, atrodo, kad ne viskas Dieve yra gyvybė.
3. Be to, Augustinas knygoje *Apie tikrąją religiją* teigia, kad gyvoji esmė yra geresnė už bet kurią negyvąją esmę. Tad jeigu tie daiktai, kuriuose nėra gyvybės, Dieve

yra gyvi, tai atrodo, kad tikriau daiktai yra Dieve negu patys savyje. Bet registi, jog tai melas, nes savyje jie yra kaip aktualybė, o Dieve – tik kaip galimybė.

4. Be to, kaip Dievas pažįsta gerus daiktus ir tuos, kuriuos kada nors sukurs, taip pažįsta blogus ir tuos, kuriuos Jis gali sukurti, bet niekada nesukurs. Tad jeigu Dieve visi daiktai yra gyvi tiek, kiek Jis juos pažįsta, tai atrodo, kad ir blogi, ir tie, kurių Jis niekada nesukurs, yra gyvi Dieve tiek, kiek Dievas juos pažįsta. O tai atrodo netinkama.

BET PRIEŠINGAI *Evangelijoje pagal Joną* rašoma: „Kas tik yra atsiradę. Jame buvo gyvybė“ (Jn 1, 3–4). O visi daiktai yra Jo sukurti. Vadinasi, visi daiktai Dieve yra gyvi.

ATSAKAU, kad, kaip jau minėta, Dievo gyvybė yra Jo mąstymas. Tačiau protas, tai, kas mąstoma, ir pats mąstymas Dieve yra tapatūs. Todėl visa, kas Dieve yra mąstoma, yra Jo gyvenimas arba Jo gyvybė. O kadangi visi Dievo sukurti daiktai Jame yra kaip mąstomi, tai reikia daryti išvadą, kad visi Jame esantys daiktai yra Jo paties dieviškoji gyvybė.

Todėl Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, jog kūriniai Dieve yra dvejopai. Vienaip, kaip Dievo galia laikomi ir saugomi, panašiai kaip sakome, kad mumyse yra tie daiktai, kurie yra mūsų galioje. Ir šitaip sakoma, kad savo pačių prigimtyje esantys kūriniai yra Dieve. Būtent taip reikia suprasti Apaštalo žodžius „jame gyvename, judame ir esame“, nes ir mūsų gyvybės, ir mūsų esaties, ir mūsų judėjimo priežastis yra Dievas. Kitaip daiktai yra Dieve kaip pažįstančiam. Šitaip jie yra Dieve kaip jų pačių idėjos, nes nuo Dievo esmės niekuo nesiskiria. Todėl daiktai tiek, kiek jie taip yra Dieve, priklauso dieviškajai esmei. Ir kadangi dieviškoji esmė yra gyvybė, o ne judėjimas, Dieve esantys daiktai yra ne judėjimas, o gyvybė.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad atvaizdas privalo atitikti pavyzdį savo pavidalu, o ne esaties būdu, nes pavidalas pavyzdyje kartais esti kitaip negu atvaizde. Pavyzdžiui, namo pavidalas architekto prote turi nemedžiaginę ir mąstomą esatį, o name, kuris yra sielos išorėje, turi medžiaginę ir juntamą esatį. Todėl ir tie daiktai, kurie savyje gyvybės neturi, dieviškajame prote yra gyvi, nes dieviškajame prote turi dieviškąją esatį.

Į TREČIAJĮ atsakytina, kad, nors gamtos daiktų idėjose nėra medžiagos, tik pavidalas, visų tipų gamtos daiktai savo idėjomis tikriau esti dieviškajame prote negu patys savyje. Todėl ir Platonas teigė, kad nuo medžiagos atskirtas žmogus yra tikras žmogus, o žmogus medžiagoje yra žmogus dalyvavimu žmogaus idėjoje. Bet medžiaga yra sudėtinė gamtos daiktų dalis, todėl sakoma, kad gamtos daiktai esatį be išlygų tikriau turi dieviškajame prote negu patys savyje, nes dieviškajame prote turi nesukurtą esatį, o savyje turi sukurtą esatį. Tačiau šis atskiras daiktas, pavyzdžiui, žmogus arba arklys, tikriau yra savo paties prigimtyje negu dieviškajame prote, nes žmogaus prigimčiai priklauso būti medžiaginei, o dieviškajame prote tokios nėra. Todėl namas turi kilnesnę esatį architekto prote negu medžiagoje, tačiau sakoma, kad tikresnis yra medžiagoje esantis namas negu tas, kuris yra tik prote, nes pirmasis yra aktualiai esantis, o antrasis – tik galimai esantis.

Į KETVIRTAJĮ atsakytina, kad, nors blogi daiktai yra Dievo pažinime tiek, kiek Dievo pažinimas juos apima, bet jie nėra Dieve kaip Dievo sukurti arba Jo saugomi, taip pat nėra kaip Dieve turintys savo idėjas, nes Dievas juos pažįsta per gerųjų daiktų idėjas. Todėl negalima teigti, jog blogi daiktai Dieve yra gyvi. O apie tuos, kurių niekada nebus, galima sakyti, kad jie Dieve yra gyvi tiek, kiek gyvybė reiškia tik mąstymą, kiek Dievas juos mąsto, bet ne tiek, kiek gyvybė suponuoja veikimo pradą.

Literatūra

- Aristotelis. 1990 a. *Nikomacho etika*. Iš senosios graikų k. vertė Jonas Dumčius. *Rinktiniai raštai*: 61–273. Vilnius: Mintis.
- Aristotelis. 1990 b. *Apie sielą*. Iš senosios graikų k. vertė Vosylius Sezemanas. *Rinktiniai raštai*: 321–405. Vilnius: Mintis.
- Aristotle. 1913. *De Plantis*. Translator E. S. Forster. Oxford Edition; Vol. 6: *Opuscula*. Attributed to Aristotle but is widely believed to be spurious and instead to be by Nicolaus of Damascus. Prieinamas internete: <https://en.wikisource.org/wiki/On_Plants> [žiūrėta 2024 m. sausio 15 d.].
- Aristotle. 1941 a. *Physics*, W. D. Ross, R. P. Hardie, R. K. Gaye (transl.); R. McKeon (ed.). *The Basic Works of Aristotle*: 218–398. New York: Random House.
- Aristotle. 1941 b. *Metaphysica*, W. D. Ross, R. P. Hardie, R. K. Gaye (transl.); Richard McKeon (ed. and an introduction). *The Basic Works of Aristotle*: 681–926. New York: Random House.
- Dionysius the Areopagite, Works*. 1897. Translator John Parker. London: James Parker and Co, Caput VI, Section I. Prieinamas internete: <http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0450-0525_Dionysius_Areopagita_Works_EN.pdf> [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.].

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
nepriklausomas tyrėjas.

Versta iš: Sancti Thomae de Aquino. *Summa Theologiae prima pars a quaestione LXXVII ad quaestionem LXXXIII. Textum Leoninum Romae 1889 editum et automato translatum a Roberto Busa SJ in taenias magneticas denuo recognovit Enrique Alarcón atque instruxit*. Prieinamas internete: <<https://www.corpusthomicum.org/sth1077.html>> [žiūrėta 2024 m. sausio 8 d.].